

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מאז הכיבוש הצלבני

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40×1)	—	40 נקודות
פרק שני	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—	(5×4)	—	20 נקודות
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערה: בעמוד 7 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

שים לב: (1) בעמוד 7 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

(2) ענה על השאלות בכל פרק לפי ההוראות.

בשאלות שבחרת ענה על כל סעיפי השאלה (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. המאה ה-19

א. לפניך קטעים מן הספר **תמול שלשום** מאת ש"י עגנון, ובהם תיאורים של ירושלים

במאה ה-19.

קרא את הקטעים, וענה על השאלה שאחריהם.

...יצחק כשאר בני העלייה השנייה כבר מצא את ירושלים מעושרת בכמה שכונות ... והוא לא

היה יודע שבראשונה הייתה כל ירושלים שרויה לפניו מן החומה, וכל אותם המקומות שהומים

היום מרוב אדם מדבר שממה היו... (עמודים 231-232)

...אלמלא פגרי חתולים וכלבים ושקצים ורמשים דומה הייתה ירושלים כמדבר וריח רע מפעפע

מן הפגרים וכל מיני זבובים ויתושים שורצים בין הפגרים... (עמוד 396)

... יושבת לה ירושלים כנשר הנושא גוזליו על כנפיו. יש שכונות מיוחדות לאשכנזים ויש שכונות

מיוחדות לספרדים. ויש מהן שאשכנזים וספרדים דרים בהן כאחד. יש מהן שיושביהן תימנים או

גורזים או מערבים או פרסים, ויש מהן שכמה עדות יושבים בהן כאחד. יש מהן שבעוונותינו יצאו

מידי ישראל, ויש שמחמת קטנותן נשתכח שם שקראו להן. ואין לך כל שכונה ושכונה שאין בה

בית כנסת, ויש שהעמידו כמה בתי כנסיות ובתי מדרשות ותלמוד תורה וישיבות... (עמוד 200)

בקטעים שקראת משתקף תהליך מרכזי שחל בירושלים במאה ה-19. מהו תהליך זה?

הסבר שלושה גורמים לתהליך זה, והראה כיצד אחד מהם בא לידי ביטוי בקטעים אלה.

(9 נקודות)

ב. תאר שתי תמורות שחלו בירושלים במהלך המאה ה-19 (מלבד התהליך שתיארת בסעיף א).

(8 נקודות)

(שים לב: המשך סעיפי השאלה בעמוד הבא.)

ג. לפניך עוד קטע מן הספר **תמול שלשום**.

...ומה היו אומות העולם עושים, היו לוקחים בתים וחצרות וקרקעות והיו בונים בתים...

והרוסים קנו להם אותו מגרש ובנו להם את בית יראתם ובתים לכמריהם ולנזיריהם ולעולי

רגל שלהם שבאים בכל שנה... (עמ' 198)

(1) מהו התהליך המשתקף בקטע זה?

(2) השווה בין תהליך זה לתהליך שציינת בסעיף א, על פי שלושה מקריטריונים אלה:

— המניעים לבנייה

— מקורות מימון הבנייה

— סגנון הבנייה

— מטרת הבנייה

— מיקום הבנייה

(9 נקודות)

ד. בירושלים נבנו שכונות מסוגים שונים.

ציין שתי דרכים שונות למיון השכונות, ולכל דרך ציין שני סוגי שכונות שמאפיינים אותה

(סך הכול — ארבעה סוגי שכונות). (8 נקודות)

ה. ריבוי האוכלוסייה היהודית בירושלים במהלך המאה ה־19 והשינויים שחלו באותה

התקופה באוכלוסייה זו גרמו ליצירת מתחים חדשים.

תאר שני מתחים שנוצרו בתקופה זו, והסבר מדוע הם נוצרו. (6 נקודות)

2. המערכה על ירושלים בתקופות שונות

- א. תאר את כיבוש ירושלים על ידי הצלבנים (בתשובתך התמקד בשניים או בשלושה שלבים עיקריים). (8 נקודות)
- ב. ציין והסבר שלושה גורמים למסעי הצלב. (9 נקודות)
- ג. מאות שנים הייתה ירושלים מוקפת חומה. לאחר הכיבוש האויבי נהרסה חומת העיר. הסבר יתרון אחד וחסרון אחד של פעולה זו. (6 נקודות)
- ד. המערכה על ירושלים במלחמת ששת הימים הושפעה מגורמים שונים: מדיניים, צבאיים, טופוגרפיים. בחר בשניים מן הגורמים האלה, הסבר והדגם את ההשפעה של כל אחד מהם על המערכה על ירושלים. (9 נקודות)
- ה. תאר שלושה מהלכים עיקריים בקרב על גבעת התחמושת. (8 נקודות)

פרק שני (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 3-4.

3. ירושלים הממלוכית

- א. ציין שתי תמורות שחלו במראה העיר ירושלים לאחר הכיבוש הממלוכי, והסבר סיבה אחת לכל תמורה (סך הכול – שתי סיבות). (10 נקודות)
- ב. תאר את ההבדל בין המעמד הדתי של ירושלים בתקופה הממלוכית למעמדה המנהלי בתקופה זו, והדגם כיצד הבדל זה בא לידי ביטוי בבנייה הממלוכית בירושלים. (10 נקודות)

4. ירושלים המאוחדת

- א. ציין שני שינויים שחלו בשטח המוניציפלי (העירוני) של ירושלים לאחר מלחמת ששת הימים, והסבר שני שיקולים שהיו בסיס לביצוע שינויים אלה. (12 נקודות)
- ב. ציין והסבר שני צעדים תחיקתיים (חקיקת חוקים) שנועדו לתרום לאיחוד העיר. (8 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 5-7.

5. נספחים א'-ב'

עיין בנספח א' — מפה עתיקה, ובנספח ב' — תמונה של חזית בניין בירושלים שנבנה בתקופה שבה סורטטה המפה שבנספח א'.

א. באיזו תקופה סורטטה המפה שבנספח א'? הבא נימוק אחד לקביעתך.

במפה מצוינים המספרים 1-11. בחר בחמישה מבין המספרים האלה, וכתוב להם מקרא — העתק למחברתך את המספרים שבחרת, וכתוב לידם את שם המקום המתאים מרשימה זו:

—	שער יפו	—	שער האריות
—	שער שכם	—	כיפת הסלע
—	שער ציון	—	מסגד אל-אקצא
—	שער הרחמים	—	שער השלשל
—	מצודת העיר	—	רחוב דוד
—	כנסיית הקבר		

(7 נקודות)

ב. זהה את האתר בתמונה שבנספח ב', וציין שני פרטים אדריכליים האופייניים לתקופה זו ונראים בתמונה. (7 נקודות)

ג. ציין שינוי אחד שנערך בתקופה זו באתר הנראה בתמונה, ושינוי אחד נוסף שנערך בתקופה זו בירושלים. (6 נקודות)

6. נספח ג'

בנספח ג' מוצגות תמונות של מבנים בירושלים, מהם בתים פרטיים ומהם מבני ציבור, שנבנו כחלק ממתחם אחד.

א. כיצד נקרא מתחם זה בימינו?

ציין למה שימש אחד ממבני הציבור הנראים בתמונות. (8 נקודות)

ב. תאר שלושה מאפיינים אדריכליים של המבנים הנראים בתמונות. (6 נקודות)

ג. תאר שלוש תקופות עיקריות בתולדותיו של מתחם זה. (6 נקודות)

7. נספח ד'

עיין בנספח ד'.

- א. כתוב את שם המבנה הנראה בתמונה שבנספח ד', וציין למה שימש מבנה זה במחצית השנייה של המאה ה-19. (6 נקודות)
- ב. הסבר את הקשר בין השימוש שנעשה במבנה זה במחצית השנייה של המאה ה-19 ובין פעילות המיסיון הנוצרי בירושלים. (8 נקודות)
- ג. הסבר את הקשר בין חשיבותו הגאופוליטית של המזרח התיכון ובין פעילות המיסיון הנוצרי בירושלים. (6 נקודות)

פרק רביעי — מושגים (20 נקודות)

הסבר ארבעה מהמושגים 8-15 (לכל מושג — 5 נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד:

- בהגדרה
- במידע החשוב ביותר
- בהרחבה או בהדגמה

8. בנימין מטודלה 12. המאבק על הר ציון בתקופה הממלוכית
9. הוספיטלרים 13. מלחמת קרים
10. רבי עובדיה מברטנורא 14. אבן ישראל
11. אַבְּלָק 15. יוממות

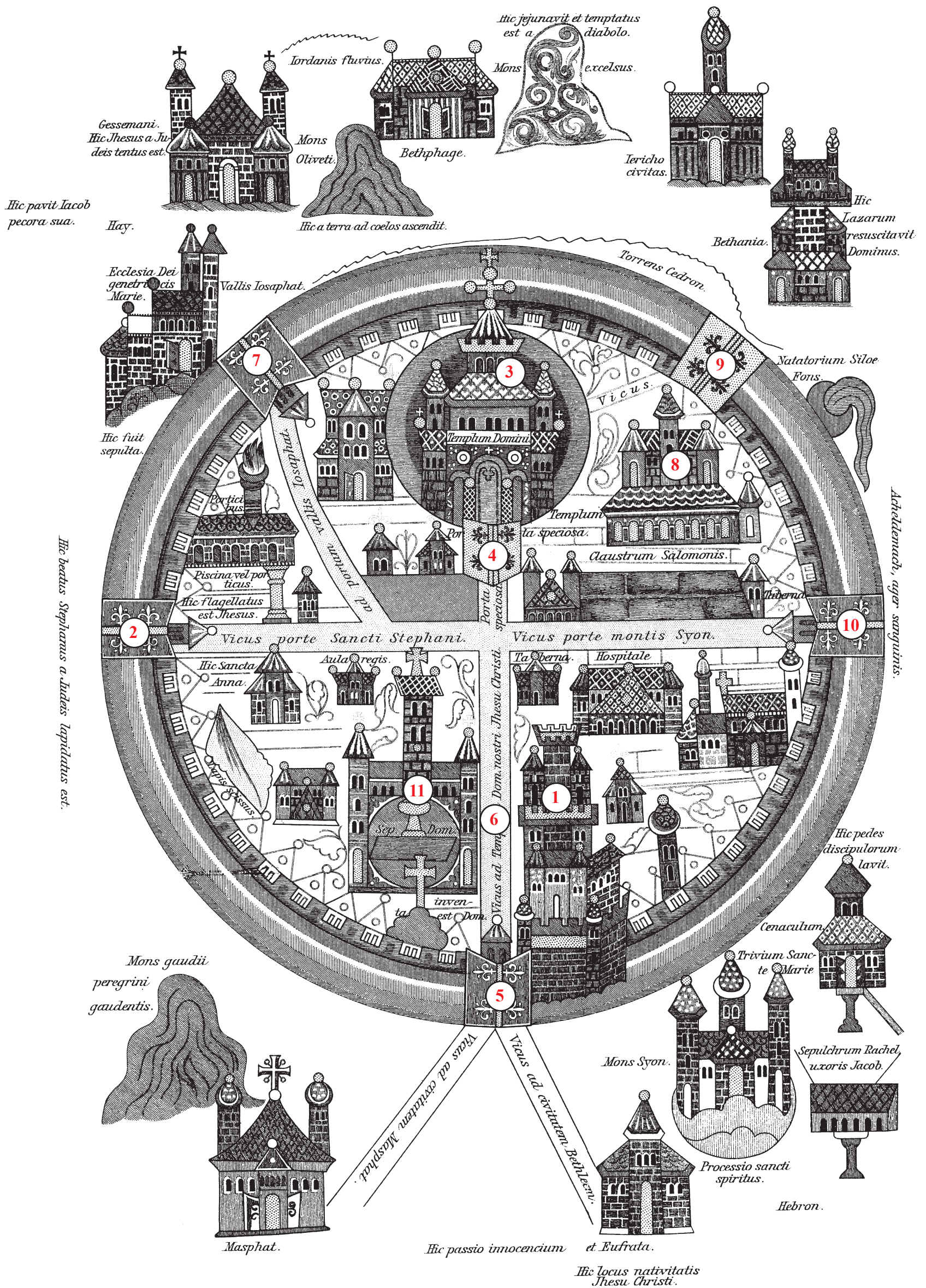
בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

(מהמאחרת ביותר לקדומה ביותר)

השנים	התקופה
מאז 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1801	המאה ה־19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1800-1517	התקופה העות'מאנית (התקופה המוסלמית המאוחרת)
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית (התקופה המוסלמית המאוחרת)
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
63-332 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
333-538 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
538-586 לפנה"ס	התקופה הפרסית
586-928 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
928-1000 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1000-1200 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

נספח ב'
(לשאלה 5)

תמונה 2

תמונה 1

תמונה 4

תמונה 3

